

Sygn. akt II UK 65/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

SSA Jolanta Frańczak

w sprawie z wniosku M. Z.
przeciwko Wojskowemu Biuru Emerytalnemu w W.
o rentę rodzinną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 21 listopada 2011 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 26 października 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 26 października 2010 r. oddalił apelację skarżącej M. Z. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z 15 marca 2010 r., którym oddalono jej odwołanie od decyzji pozwanego Wojskowego Biura Emerytalnego z 7 września 2009 r., odmawiającej jej renty rodzinnej wobec stwierdzenia, że jej syn P.

Z. bezpośrednio przed śmiercią nie przyczyniał się do jej utrzymania. Podstawę prawną rozstrzygnięcia stanowiły przepisy art. 71 pkt 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm. – dalej: jako „ustawa o emeryturach i rentach”) w związku z art. 23 ust. 1 pkt 1 i art. 24 ustawy z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 8, poz. 66 ze zm. – dalej: „jako ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych”).

Występując o rentę rodzinną wnioskodawczynie M. Z. twierdziła, że jej syn (zmarły 26 czerwca 2009 r.) bezpośrednio przed śmiercią przyczyniał się do jej utrzymania. Złożyła oświadczenie o pobieraniu środków pieniężnych z rachunku bankowego syna oraz wydruki historii operacji bankowych. Ustalono, że wnioskodawczynie oraz jej mąż mają własne źródła utrzymania (odpowiednio emeryturę - 1.554,48 zł i świadczenie przedemerytalne - 804,02 zł). Wnioskodawczynie jest właścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni 1,78 ha (0,59 ha przeliczeniowego) z miesięcznym dochodem 207 zł ustalonym w oparciu o ustawę z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Łączny dochód (netto) małżonków wynosi 2.121,34 zł. Syn P. Z. był zatrudniony jako żołnierz. Wydruk bankowy z jego konta potwierdza realizację stałego zlecenia tytułem spłat rat dwóch kredytów. Wypłaty z rachunku bankowego były dokonywane przy pomocy karty bankomatowej i brak jest możliwości stwierdzenia kto i w jakim celu dokonywał transakcji. Na podstawie tych ustaleń Sąd Okręgowy oddalił odwołanie wnioskodawczynie. Wskazał, że renta rodzina (w tym wojskowa) ma w przypadku rodziców zapewnić im możliwość samodzielnego utrzymania. Sytuacja materialna wnioskodawczynie i jej małżonka wskazuje na brak konieczności pomocy finansowej ze strony syna w bieżącym utrzymaniu rodziców. Wnioskodawczynie pobiera emeryturę i jest właścicielem gospodarstwa rolnego. Natomiast miesięczny dochód zmarłego kształtował się na poziomie 2.160 zł (netto). Był obciążony ratami kredytów. Dysproporcja pomiędzy dochodami w gospodarstwie domowym matki i syna nie była aż tak duża by mogła stanowić podstawowe kryterium do stwierdzenia, że zmarły syn przyczyniał się do utrzymania wnioskodawczynie. Również fakt wspólnego zamieszkiwania i pomocy w gospodarstwie rolnym nie jest

przesłanką do ustalenia uprawnień do wojskowej renty rodzinnej. W takiej sytuacji nie był spełniony warunek przyczyniania się do utrzymania rodziców z art. 71 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach.

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu oddalenia apelacji wnioskodawczynie stwierdził, że przyczynianie się zmarłego do utrzymania rodziców musi być rozpatrywane w kontekście oceny czy sytuacja materialna rodziców wymagała wspomagania. Osoba ubiegająca się o rentę rodzinną powinna wykazać, poza faktem przyczyniania się, także czy chociażby częściowo była na utrzymaniu zmarłego. Oznacza to, że osoba uprawniona do renty rodzinnej powinna wykazać, iż otrzymywane od zmarłego środki były konieczne jej do utrzymania. Wnioskodawczynie nie udowodniła przyczyniania się syna do utrzymania jej i jej męża. Przedstawione dowody wypłat środków z rachunku bankowego zmarłego nie wskazują kto pobierał środki oraz komu one były przekazywane. Nawet jeżeli wnioskodawczynie była upoważniona do pobierania środków z konta syna, to była to jego dyspozycja i sposób wspólnego gospodarowania. Natomiast umowy zakupu sprzętu AGD na raty i spłata tych rat przez zmarłego nie świadczą o przyczynianiu się do utrzymania wnioskodawczynie oraz jej męża. Wnioskodawczynie wraz z mężem i synem zamieszkiwali wspólnie, prowadzili razem gospodarstwo domowe o określonym standardzie. Skoro syn zamieszkiwał z rodzicami to dokonywał zakupu sprzętu, na który było go stać i z którego korzystali. Wyższy standard życia, kiedy wnioskodawczynie zamieszkiwała z synem, nie jest tożsamy z przyczynianiem się do jej utrzymania. Wnioskodawczynie posiada własne źródło utrzymania w wysokości odpowiadającej emerytom i rencistom w aktualnych realiach społecznych. Kwestia przyczyniania się do utrzymania nie może być utożsamiana z zapewnieniem odpowiednio wysokiego standardu życia wynikającego ze wspólnego zamieszkiwania, bowiem wówczas ta ostatnia przesłanka decydowałaby o nabyciu prawa do renty rodzinnej przez rodziców. Jednocześnie sytuacja materialna wnioskodawczynie i jej męża nie uzasadniała konieczności pomocy zmarłego w ich utrzymaniu. Dochody wnioskodawczynie i jej męża pozwalały na utrzymanie bez konieczności pomocy syna. Nie została zatem spełniona przesłanka z art. 71 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach.

Skarga kasacyjna zarzuciła naruszenie:

- 1) prawa materialnego przez błędną wykładnię:
  - a) art. 71 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach w związku z art. 23 ust. 1 pkt 1 i art. 24 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i art. 91 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (Kro), polegającą na przyjęciu i uzależnieniu przyznania prawa do renty od sytuacji finansowej, możliwości zarobkowych i dochodów wnioskodawcy w sytuacji, kiedy żaden przepis nie uzależnia przyznania prawa do renty od wysokości osiągniętych dochodów i od innych czynników ekonomicznych wnioskodawcy – w żadnym razie przepisy nie uzasadniają przyjęcia, że renta rodzinna może być ustanowiona tylko po dokonaniu oceny czy warunki materialne uprawnionych do renty rodzinnej wymagały takiego wsparcia (przyczyniania się). Przepis art. 71 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach należy „czytać literalnie”, jego znaczenie jest jasne i wystarczy do interpretacji posłużyć się wykładnią językową i logiczną. Natomiast przyjęcie wykładni celowościowej nie wyjaśniło istoty sprawy, czyli co należy rozumieć przez bezpośrednio przyczynianie się do utrzymania. Błędną jest również wykładnia, że dla spełnienia przesłanki przyczynienia się do utrzymania wnioskodawczyni musiałaby istnieć taka sytuacja materialna, która wskazywałaby na konieczność pomocy finansowej ze strony syna i tylko ona przesądza o przyznaniu prawa do renty, w sytuacji kiedy wnioskodawczyni oświadczeniem, o którym mowa w § 13 i § 19 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń wykazała, iż zmarły syn przyczyniał się do utrzymania jej i jej męża w sytuacji kiedy żaden przepis nie uzależnia przyznania prawa do renty od wysokości osiągniętych dochodów czy od innych czynników ekonomicznych wnioskodawcy – w żadnym razie przepisy nie uzasadniają przyjęcia, że renta rodzinna może być ustanowiona tylko na rzecz osoby ubogiej czy znajdującej się w niedostatku. Ponadto powinność syna (dziecka) przyczyniania się do pokrywania kosztów utrzymania rodziny, jeżeli mieszka on u rodziców, wynika wprost z art. 91 § 1 Kro, i już z tej samej tylko oczywistej okoliczności, że są to rodzice zmarłego, którzy wspólnie z nimi przed śmiercią zamieszkiwali, winna zostać przyznana rodzicom zmarłego dziecka renta rodzinna.

b) § 11, § 13 i § 19 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń przez uznanie, że z treści tych przepisów wynika obowiązek udokumentowania prawa do renty rodzinnej w celu wykazania przez osobę uprawnioną do renty jej sytuacji materialnej i pozostawania w niedostatku czy ubóstwie, poprzez złożenie dokumentów niewymienionych w tych przepisach, podczas gdy przepisy rozporządzenia ściśle i enumeratywnie określają, jakie dokumenty winna złożyć osoba ubiegająca się o przyznanie renty rodzinnej.

2) przepisów postępowania przez całkowite pominięcie środków dowodowych w postaci składanych przez wnioskodawczynię oświadczeń co do okoliczności potwierdzających przyczynianie się zmarłego syna do utrzymania rodziców, o których mowa w § 13 ust. 1 pkt 2 i § 19 pkt 3 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń, w sytuacji kiedy wnioskodawczyni, mając na uwadze te przepisy, udowodniła i wykazała przyczynianie się zmarłego syna do utrzymania.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na istotne zagadnienie prawne – czy w świetle art. 71 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach w związku z art. 23 ust. 1 pkt 1 i art. 24 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i art. 91 § 1 Kro przyznanie prawa do renty rodzinnej uzależnione jest od sytuacji finansowej, majątkowej, możliwości zarobkowych i dochodów osoby uprawnionej do jej otrzymania (rodziców), w sytuacji, kiedy żaden przepis nie uzależnia przyznania prawa do renty od wysokości osiągniętych dochodów czy od innych czynników ekonomicznych osoby uprawnionej do jej otrzymania ani nie uzasadnia przyjęcie, że renta rodzinna może być ustanowiona tylko na rzecz osoby ubogiej czy znajdującej się w niedostatku; - czy ściśle i enumeratywnie wymienienie w § 11, § 13 i § 19 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń dokumentów i oświadczeń, które winna złożyć osoba ubiegająca się o przyznanie renty rodzinnej, uzasadnia żądanie dodatkowo od niej przez organ rentowy i sąd – oprócz tych dokumentów – innych dokumentów i oświadczeń potwierdzających uprawnienie do renty, jej sytuację materialną i pozostawanie w niedostatku czy ubóstwie i udowodnienia

przyczyniania się zmarłego do utrzymania uprawnionego. Wskazano także na potrzebę wykładni art. 71 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach w związku z art. 24 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i art. 91 § 1 Kro przez wyjaśnienie istoty bezpośredniego przed śmiercią przyczyniania się zmarłego do utrzymania rodziców, czym jest przyczynianie się do utrzymania i jakie kryteria stosować do jego ustalenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw i dlatego została oddalona.

1. Skarga kasacyjna przysługuje od orzeczenia Sądu drugiej instancji i jej podstawy nie mogą być dowolne (art. 398¹ § 1 k.p.c., art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.), dlatego nie można stwierdzić iżby zostały naruszone przepisy § 11, § 13, § 19 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń. Nie są to przepisy, które mogły stanowić zasadne oparcie dla zarzutów podstaw kasacyjnych. Pierwszej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., czyli materialnej, dlatego że nie mogą być uznane za przepisy prawa materialnego, gdyż nie jest w nich zawarte (uregulowane) prawo do świadczenia z ubezpieczenia społecznego (w tym przypadku renty rodzinnej). Przepisy te stanowią, że rodzice ubiegający się o rentę rodzinną powinni przedstawić określone dokumenty, w tym między innymi oświadczenie na okoliczność, że pracownik, emeryt lub rencista bezpośrednio przed śmiercią przyczynił się do ich utrzymania, a także że nie są zatrudnieni w pełnym wymiarze czasu pracy (§ 11 i § 13). Zgodnie z § 19.1. pkt 3 tego rozporządzenia oświadczenia zainteresowanych stanowią środek dowodowy do stwierdzenia pozostawania rodziców na utrzymaniu zmarłego przed jego śmiercią. Z samego jednak oświadczenia rodzica, że dziecko przed śmiercią przyczyniało się do jego utrzymania nie wynika prawo (podstawa materialna) do przyznania renty rodzinnej. Ta podstawa zawarta jest w art. 71 ustawy o emeryturach i rentach oraz w art. 23 i art. 24 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych. Przepisy rozporządzenia nie mogą być również uznane za przepisy, które ma na uwadze

podstawa procesowa skargi z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Chodzi w niej o naruszenie przepisów „postępowania”, a więc dotyczących „postępowania sądowego” w rozumieniu art. 1 k.p.c., a nie postępowania przedsądowego przed organem rentowym. Postępowanie określone w rozporządzeniu z 7 lutego 1983 r. ma charakter pragmatyczny. Jednak oświadczenie zainteresowanych stanowi tylko środek dowodowy niewiążący bezwzględnie organu rentowego, który może zakwestionować jego znaczenie, treść lub wartość jako dowodu i wydać decyzję na podstawie innego stanu faktycznego. Reguły dotyczące postępowania dowodowego i ustaleń faktycznych wynikają z procedury administracyjnej określonej w ustawie z 14 czerwca 1960 Kodeks postępowania administracyjnego (jednolity tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 ze zm.), zatem rozporządzenie jest aktem niższej rangi. Natomiast przed sądem ubezpieczeń społecznych obowiązują przepisy procedury cywilnej (Kodeksu postępowania cywilnego) i reguła, że to zainteresowany prawem do świadczenia (renty rodzinnej) ma udowodnić przesłanki, w tym podstawy faktyczne dochodzonego prawa. Innymi słowy Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną od wyroku sądu drugiej instancji, dlatego w podstawie procesowej można zarzucać naruszenie przepisów postępowania przed tym sądem (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 398¹ § 1 k.p.c.), a nie na wcześniejszym etapie postępowania, zwłaszcza przedsądowym (administracyjnym).

2. Druga kwestia wymaga należytego rozróżnienia (dostrzeżenia) podstawy faktycznej i prawnej zaskarżonego wyroku. W zakresie pierwszej nie ustalono wszak, iżby syn przed śmiercią przyczyniał się do utrzymania skarżącej i jest to zasadnicze ustalenie w tej sprawie, którego skarga kasacyjna nie podważa – nie ma podstawy (procesowej) skierowanej do takiego ustalenia. Sąd Najwyższy w rozpoznaniu skargi związany jest stanem faktycznym stanowiącym podstawę zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), w której stwierdzono, iż w sprawie nie udowodniono, że syn przyczyniał się do utrzymania rodziców. Wskazano wszak, iż samo oświadczenie skarżącej o takim przyczynianiu się nie było wystarczające w konfrontacji, z tym że dochody syna nie były istotnie większe od dochodów rodziców, przy tym były obciążone spłatą kredytów i na podstawie wypłat z rachunków nie można było potwierdzić, że dysponowała nimi wnioskodawczyni

i dokonywała wypłat z przeznaczeniem na swoje utrzymanie. Po wtóre w zaskarżonym wyroku ustalono, że „dochody uzyskiwane przez wnioskodawczynię wraz z małżonkiem pozwalały na ich utrzymanie bez konieczności pomocy zmarłego syna”. Występuje tu więc ustalenie faktyczne dalej idące niż dotyczące przyczyniania się do utrzymania, gdyż stwierdzające, że rodzice nie wymagali utrzymania ze strony syna. Sąd zastosował tu więc określoną normą o samodzielnym utrzymaniu się rodziców ze swoich dochodów.

3. Konsekwentnie skoro skarga w podstawie procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) nie podważa zasadniczych ustaleń o nieprzyczynianiu się syna do utrzymania rodziców a nawet ustalenia, że mieli samodzielne utrzymanie z własnych dochodów i nie było konieczności udzielania im pomocy materialnej, to traciłyby na znaczeniu zarzuty materialne skargi kasacyjnej. Jednak skarga podważa wartość tych ustaleń pośrednio z pozycji prawa materialnego, gdyż nie zgadza się aby Sąd oparł rozstrzygnięcie na prawidłowej normie prawnej. Z zarzutów skargi wynika, że zasadniczo kwestionuje założenie, iżby pojęcie „utrzymania” rodziców z art. 71 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach miało określone granice. Zdaniem skarżącej interpretacja pojęcia „utrzymanie” nie może być redukowana do wykładni literalnej, gdyż przepis ten dotyczy wszelkiej pomocy dla rodziców ze strony dziecka, a więc także korzystanie przez nich z wyższego standardu życia, choćby z racji wspólnego zamieszkiwania z dzieckiem i partycypowania w ten sposób przez nie w prowadzeniu wspólnego gospodarstwa domowego. Równocześnie i konsekwentnie skarżąca przyjmuje, że prawo do renty rodzinnej nie może być zależne od badania sytuacji finansowej, możliwości zarobkowych i dochodów rodzica dochodzącego renty rodzinnej, bo żaden przepis nie uzależnia przyznania renty rodzinnej od wysokości osiągniętych przez niego dochodów i innych czynników ekonomicznych wnioskodawcy. Założenie to jest błędne, gdyż zakłada, że sytuacja materialna rodziców w ocenie prawa do renty rodzinnej jest obojętna i wystarczy iżby przed śmiercią dziecka korzystali z jego majątku, co podwyższało ich standard życia.

4. Kluczowa staje się wykładania pojęcia „utrzymania” rodziców albowiem jeśli mają zapewnione własne utrzymanie, to nie spełnia się przesłanka z art. 71 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach, czyli przyczyniania się do ich utrzymania. Błędne

byłoby założenie, że pojęcie „utrzymanie” nie miałoby granic i dlatego wszelka pomoc dzieci może być uznana za przyczynianie się do utrzymania rodziców. Synonimy słowa „utrzymanie” – to słowa takie jak: „chleb, zarobek, środki do życia, praca, wyżywienie, wikt, wikt i opierunek, życia, byt, egzystencja”. Według Słownika Języka Polskiego (pod redakcją prof. M. Szymczaka, PWN 1996 r.) utrzymanie to środki do życia, koszt egzystencji, a być na czyimś utrzymaniu, to korzystać z czyichś środków do życia; mieć kogoś na utrzymaniu, to ponosić koszty związane z czyimś wyżywieniem, mieszkaniem i innymi potrzebami. W zakresie normatywnym i semantycznym znaczenie słowa utrzymanie nie może być więc dowolnie (szeroko) interpretowane, gdyż ustawodawca posługuje się nim w kilku innych regulacjach ustawy o emeryturach i rentach o podobnym znaczeniu. Chodzi mianowicie o następujące przepisy: art. 68 i art. 77 dotyczące osób przyjętych na wychowywanie i utrzymanie w zakresie uprawnienia do renty rodzinnej lub zasiłku pogrzebowego; art. 70 ust. 4, w którym wdowa niespełniająca warunków do renty rodzinnej i niemająca niezbędnych źródeł utrzymania ma prawo do okresowej renty rodzinnej; art. 83 uzależniającego uzyskanie świadczenia w drodze wyjątku od braku środków utrzymania; art. 136 ust. 1 o wypłacie świadczeń po zmarłym ubezpieczonym osobie na utrzymaniu której pozostawał. We wszystkich tych przepisach słowo „utrzymanie” nie zostało użyte przypadkowo, gdyż odnosi się do środków do życia w podstawowym zakresie. Oczywiście trudno tu o definicję bardziej precyzyjną, gdyż nie dał jej ustawodawca a sytuacje ubezpieczonych są zróżnicowane. Nie można jednak pomijać wykładni systemowej, z której wypływa stwierdzenie, że chodzi o ochronę z ubezpieczenia społecznego (a nie kapitałowego), a więc na wypadek ryzyka niemożności pracy ze względu na wiek, niezdolność do pracy czy zdarzenie losowe (śmierć), przy czym wkład (składka) i wysokość samego świadczenia są limitowane w ustawie. Pojęcie „utrzymania” z art. 71 ustawy o emeryturach i rentach nie jest więc zakresowo otwarte, bo skoro składa się na regulację prawa do świadczenia z ubezpieczenia społecznego, to musi pozostawać w określonej proporcji do świadczeń uzyskiwanych z tego ubezpieczenia na wypadek niemożności zarobkowania (prowadzenia działalności). Poziom utrzymania rodziców determinują więc w pierwszej kolejności świadczenia z ubezpieczenia (zabezpieczenia) społecznego, które sami wypracowali.

Oczywiście inna sytuacja zachodzi gdy rodzice będą się utrzymywać z własnej pracy lub działalności, wówczas ich wydatki na utrzymanie mogą być większe ale też dochód z pracy jest większy niż z ubezpieczenia społecznego. W ubezpieczeniu społecznym chodzi o sytuacje zwykłe (przeciętne), stąd „utrzymanie” zawsze będzie w określonej relacji do dochodów i odwrotnie. Granice „utrzymania” rodziców wyznaczać będą więc własne dochody z pracy (działalności) a potem z ubezpieczenia (zabezpieczenia) społecznego. W przypadku rodziców naturalne jest że mają oni wpierrw dochody z pracy (działalności) a potem z ubezpieczenia (zabezpieczenia) społecznego. W przypadku ubezpieczenia czy zabezpieczenia społecznego dochody te są pochodne (zależne w określonej proporcji) od otrzymywanych zarobków (składki) lub ubezpieczenia. Te dochody stanowią podstawę do ustalenia renty rodzinnej dla dziecka po śmierci rodzica i proporcja ta nie powinna być też bez znaczenia w ocenie czy rodzice mają zapewnione własne (swoje) utrzymanie, gdy umiera ich dziecko. Renta rodzinna nie przysługuje rodzicom zawsze po śmierci dziecka, lecz wtedy, gdy nie mogli zapewnić sobie utrzymania i dziecko bezpośrednio przed śmiercią przyczyniało się do ich utrzymania.

5. Renta rodzinna dla rodziców nie może wynikać z samej dysproporcji i większych dochodów dziecka niż dochody rodziców. „Przyczynianie się do utrzymania rodziców” nie może być też rozumiane tylko jako poprawa standardu życia rodziców. Sytuacja taka może zachodzić, mimo że mają oni swoje utrzymanie. Gdyby tak szeroko ujmować pojęcie „utrzymanie”, to renta rodzinna dla rodziców miałaby charakter powszechny, jako że częstą i naturalną (zwykłą) sytuacją jest pomoc materialna udzielana rodzicom przez dzieci, w tym zwiększająca ich standard życia. Granicą (pułapem) badania przesłanki przyczyniania się jest zatem niemożność utrzymania się przez rodziców z własnych źródeł utrzymania w zakresie podstawowych potrzeb życiowych. Samo finansowe wsparcie rodziców przez ich dzieci nie może być traktowane w każdej sytuacji – czyli bez względu na sytuację rodziców, jak zdaje się zakładać skarżąca – jako wystarczająca podstawa do przyznania renty rodzinnej rodzicom po śmierci dziecka. Skoro występuje kategoria „utrzymania”, która warunkuje prawo do renty rodzinnej dla rodziców, w tym znaczeniu, że renta przysługuje tylko wtedy gdy nie

mogą się samodzielnie utrzymać, to renta rodzinna nie przysługuje tym rodzicom, którzy mają zapewnione swoje utrzymanie. Utrzymanie nie obejmuje wszelkich wydatków rodziców, gdyż dotyczy jedzenia, mieszkania, ubrania, opłat, opieki medycznej. Zapewnienie utrzymania oznacza więc nie tyle pomoc finansową (choćby i regularną) lecz dostarczanie środków niezbędnych do zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych.

6. Należy rozróżnić pojęcia dochodu i „utrzymania” rodziców. Pojęcie przyczyniania się z art. 71 ustawy o emeryturach i rentach odnosi się do utrzymania rodziców. Przyczynianie się do utrzymania rodziców nie wynika ze zwiększenia dochodu rodziców, lecz z partycypowania w kosztach ich utrzymania, którego nie mogą sobie sami zapewnić. Przyczynianie się do utrzymania rodziców nie może być ujmowane jako wszelka pomoc rzeczowa lub finansowa udzielana przez dziecko rodzicom, gdyż czym innym jest wykazanie choćby częściowego pozostawania na utrzymaniu zmarłego i czym innym pomoc finansowa udzielana rodzicom. Ta ostatnia jest zakresowo szersza niż choćby częściowe przyczynianie się do ich utrzymania. Chodzi bowiem o to, że nie każda pomoc finansowa dziecka stanowić będzie przyczynianie się do utrzymania rodziców. Przyczynianie się do utrzymania nie może być zatem rozumiane jako „dodanie, przysporzenie” rodzicom środków finansowych lub rzeczowych i przez to określenie ich statusu materialnego, w sytuacji gdy mają zapewnione utrzymanie z własnych dochodów.

7. Czym innym jest regulacja z art. 91 § 1 Kro i czym innym regulacja z art. 71 ustawy o emeryturach i rentach. Pierwsza wynika z ogólnego obowiązku rodziców i dzieci wzajemnego wspierania się (art. 87 Kro) i ma charakter szerszy, a na pewno odrębny i samodzielny od regulacji z art. 71 ustawy o emeryturach i rentach. Nie w każdym przypadku realizacji przez dziecko powinności z art. 91 § 1 Kro spełnia się sytuacja z art. 71 ustawy o emeryturach i rentach. W art. 91 § 1 mowa jest o przyczynianiu się do pokrywania kosztów utrzymania rodziny, natomiast w art. 71 jest mowa o przyczynianiu się do utrzymywania rodziców bezpośrednio przed śmiercią. Czym innym są koszty utrzymania rodziny i czym innym jest utrzymanie rodziców. Przepis art. 91 § 1 Kro nie daje więc skarżącej żadnego uprawnienia do renty rodzinnej na podstawie ustawy o emeryturach i rentach. Skarżąca nie zarzuca naruszenia art. 128 Kro, art. 133 § 2 Kro czy art. 135 § 1 Kro,

gdyż nie został określony obowiązek alimentacyjny dziecka wobec rodziców (nie ustalono w sprawie). Nie dochodzili więc alimentów od syna, co pozwalało sądzić, iż nie znajdowali się w niedostatku i mieli środki utrzymania. Nawet jednak wyrok alimentacyjny określający tytuł do alimentów dla rodziców od syna określałby inną sytuacją, wymagającą dalszych rozważań w aspekcie art. 71. Procesowo nie wiązałby wszak bezpośrednio w sprawie o rentę rodzinną na podstawie ustawy o emeryturach i rentach, jako że pozwany nie jest stroną w sprawie o alimenty dla rodziców od dziecka i przedmioty spraw o alimenty dla rodziców i rentę rodzinną dla rodziców nie są tożsame (art. 365 i art. 366 k.p.c.). Innymi słowy sąd ubezpieczeń społecznych samodzielnie – czyli bez odwoływania się do przepisów prawa rodzinnego – rozstrzyga czy występowała przesłanka niemożności samodzielnego utrzymania się rodziców z własnych dochodów.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji, stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c.

/tp/